

ФИЛОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР БАҒЫТЫ
НАПРАВЛЕНИЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК
DIRECTION OF PHILOLOGICAL SCIENCES

тақырыптық рубрикалар/тематические рубрики/ subject headings

ТІЛ БІЛІМІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ
ЯЗЫКОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРА
LINGUISTICS AND LITERATURE

FTAXP:16.81.14

<https://orcid.org/0000-0001-6160-3467>

<https://orcid.org/0000-0002-9245-7413>

<https://orcid.org/0000-0001-8936-8072>

Абитова Г.У.*, Абитиярова А.А., Бахтибаева Ф.А.

аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

филология ғ.к., доцент, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

СӨЙЛЕМДЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК, МОДАЛЬДЫҚ ЖӘНЕ
ПРЕДИКАТТЫҚ БАЙЛАНЫСЫ

***Автор-корреспондент:** Gaukhar.Abitova@aeuzov.edu.kz

Түйін: Тіл атқаратын қызметтердің ең бастысы – коммуникативтік функция. Бұл функция сөйлем арқылы іске асады, сөйлемнен басқа тілдік элементтердің ешқайсысы да ол қызметті атқара алмайды. Сөйлемнің басқа тілдік элементтерден, солардың ішінде сөздер тіркесінен ең негізгі өзгешелігі – оның коммуникативтік ең басты және бірден-бір тұлға екендігінде. Сондықтан сөйлем синтаксистің ең негізгі объектісі деп есептеледі. Адам өз ойын, көңіл –күйін басқаларға сөйлем арқылы білдіре алады, сөйлем арқылы ғана басқалардың ойын біледі. Сөйлем – қисындық пайымдауды жарыққа шығаратын материалдық көрсеткіш. Бірақ бұдан сөйлем мен пайымдау тепе-теңдік бірлікте деген қорытынды шықпайды.

Кілт сөздер: коммуникатив, функция, логика, фактор, форма, модель, символ

МРНТИ:16.81.14

<https://orcid.org/0000-0001-6160-3467>

<https://orcid.org/0000-0002-9245-7413>

<https://orcid.org/0000-0001-8936-8072>

Абитова Г.У.*, Абитиярова А.А., Бахтибаева Ф.А.

старший преподаватель, ЮКИУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

к.филолог.н., доцент, ЮКИУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

старший преподаватель, ЮКИУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

КОММУНИКАТИВНАЯ, МОДАЛЬНАЯ И
ПРЕДИКАТНАЯ СВЯЗЬ ПРЕДЛОЖЕНИЙ

***Автор-корреспондент:** Gaukhar.Abitova@aeuzov.edu.kz

Аннотация: Главное в функциях языка-коммуникативная функция. Эта функция реализуется через предложение, ни один из языковых элементов, кроме предложения, не может выполнять эту функцию. Главное отличие предложения от других языковых элементов, в том числе от словосочетания, заключается в том, что оно является главным и единственным коммуникативным

лицом. Поэтому предложение считается самым основным объектом синтаксиса. Человек может выражать свои мысли, настроения другим через предложения, познавая мысли других только через предложения. Предложение-это материальный показатель, который проливает свет на логические рассуждения. Но из этого не следует, что предложение и рассуждение находятся в равновесии.

Ключевые слова: коммуникатив, функция, логика, фактор, форма, модель, символ

IRSTI:16.81.14

<https://orcid.org/0000-0001-6160-3467>

<https://orcid.org/0000-0002-9245-7413>

<https://orcid.org/0000-0001-8936-8072>

Abitova G.U.*, Abitiyarova A.A., Bakhtibaeva F.A.

senior lecturer, M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

candidate of philological Sciences, M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

senior lecturer, M.Auezov SKRU. Shymkent, Kazakhstan

COMMUNICATIVE, MODAL AND PREDICATE CONNECTION OF SIMPLE AND COMPOUND SENTENCES IN THE KAZAKH LANGUAGE

***Corresponding author:** Gaukhar.Abitova@auezov.edu.kz

Abstract: The main thing in the functions of language is the communicative function. This function is implemented through a sentence, none of the language elements, except for the sentence, can perform this function. The main difference between a sentence and other linguistic elements, including a phrase, is that it is the main and only communicative person. Therefore, a sentence is considered the most basic object of syntax. A person can express his thoughts and moods to others through sentences, learning the thoughts of others only through sentences. A sentence is a material indicator that sheds light on logical reasoning. But it does not follow that the sentence and the reasoning are in balance.

Key words: communicative, function, logic, factor, form, model, symbol

Кіріспе

Логикада сөйлемнің толық ой екенін анықтайтын анықтама бар, бірақ тәжірибеде ойды аяқтау үшін кейде бір емес, бірнеше толып жатқан сөйлемдерді айту қажет екені белгілі. Бұл сөйлем толық емес, жеке ойды білдіреді. Мұндай жеке ойлар тіпті логикалық түрде аяқталмауы мүмкін. Демек, сөйлем-бұл толық ойды емес, басқа ойдан бөлек ойды ажырататын коммуникативті тәуелсіз тұлға. Бұдан сөйлем әрқашан идеяны білдіреді деген қорытынды жасау мүмкін емес. Ұсыныс сонымен қатар адамның көңіл-күйін, көңіл-күйін, қоршаған әлемге деген көзқарасын және т. б. Осындай қарама-қайшы пікірлерді болдырмау үшін біз қарапайым және күрделі сөйлемдердің коммуникативті, модальды және предикаттық қатынастарын зерттеуді шештік.

Қ.Жұбанов: «Сөзбен білдірілген ой аяқталған түгел ой болуы да, аяқталмаған шала ой болуы да мүмкін. Ойды бір сөзбен де, бірнеше сөзбен де түгел білдіруге болады. Қыс. Күн боран. Жердің үстін жапқын қар, -дегенде қыс деген жалғыз сөздің өзі де түгел бір ойды білдіріп тұр» деген пікір айтады. Ал С.Аманжолов еңбегінде: «Сөйлем дегеніміз –сөз таптарының, тұлғалардың, яғни сөйлем мүшелерінің қарым-қатынасын көрсететін, сөйтіп барып, тиянақты ойды білдіретін категория» - деген ойлар айтады.

Коммуникативті, модальды және предикаттық байланыстар мен сөйлемдердің өзара айырмашылықтарын түсіндіру үшін А.Мырзахметтің «Қазақ тіліндегі жай және құрмалас сөйлемдердің предикаттық сипаты» тақырыбындағы диссертациялық зерттеуі мен жай және құрмалас сөйлемдердің жүйесімен коммуникативті, модальды және предикаттық ерекшеліктерін таныту мақсатында Қ. Есенованың «Құрмалас сөйлем синтаксисі» - атты монографиясы қолданылды.

Зерттеу мақсаты: жай және құрмалас сөйлемдердің коммуникативтік, модальдық

және предикаттық байланысын анықтау болып табылады.

Зерттеудің міндеті:

- жай және құрмалас сөйлемдердің коммуникативтік, модальдық және предикаттық жүйесін сипаттау;

- коммуникативтік, модальдық және предикаттық ерекшеліктерін қарастыру;

Зерттеу әдістері: Тақырыптық-мағыналық топтастыру, талдау әдістері қолданылды.

Теориялық талдау

Сөйлемнің тән белгілері, оның грамматикалық табиғатын анықтайтын синтаксистік категориялар - коммуникативті, сонымен қатар модальды және предикаттық белгілер. Бұл санаттардың әрқайсысының өзіндік ішкі семантикалық және сыртқы материалдық көрсеткіштері бар.

Коммуникативті категорияның ішкі синтаксистік мәні-есеп беру, білдіру, яғни басқалармен қарым-қатынас жасау, ал оның сыртқы материалдық көрсеткіші-тұрақты интонация. Сөйлем қалай аталса да, ол басқалармен сөйлесуге, оларға өз ойларын, көңіл-күйлерін, ішкі ойларын білдіруге, оларға жарық түсіруге арналған. Осы себепті ұсыныс коммуникативті категория, коммуникативті бас тұлға деп те аталады.

Модальды санат сөз иесінің жіберілген хабарламаға өзіндік қатынасын көрсетеді. Оның мағынасы арқылы ол сөйлемнің айтылуының мақсатын, мәнін білдіреді. Модальды сипатқа байланысты сөйлемдер саналы, реттелген, сұраулы, леп болып бөлінеді. Модаль категориясының сыртқы материалдық көрсеткіші интонация және әртүрлі морфологиялық және лексикалық элементтер болып табылады. Модальды мағынаны білдіру және беру әр түрлі тілдерде бірдей емес. Модальды мағына материалдық жағынан грамматикалық және лексикалық болып табылады. Грамматикалық модальділікке сүйене отырып, ол етістіктің көңіл-күйінен қалыптасады. Бұл мағынада модальды категория предикаттар категориясымен үндеседі. Лексикалық модальділік тілдегі модальды сөздермен ұсынылған.

Предикат категориясы-сөйлемнің сөйлем екенін көрсететін негізгі белгілердің бірі. Ол кейіпкер мен баяндаушы арасындағы қарым-қатынастан туады. Демек, осы екі терминнің арақатынасы предикат қатынасы деп аталады. Предикат категориясы сөйлемнің мазмұны қоршаған шындықпен қалай байланысты екенін білдіреді. Басқаша айтқанда, хабарламаның тараптары, шақтары және әртүрлі модальды мағыналары предикат қатынасының семантикалық түрлері болып саналады.

Предикаттардың байланысы-сөйлемнің негізі, негізі. Бұл байланыс сөйлемдегі ойдың мазмұны, айтылуы керек әрекет, сол әрекетті білдіретін баяндаушы, белгі және белгінің негізгі иесі арасында болады. Логика жағынан бастапқы субъектінің, предикат баяндаушының материалдық көрсеткіштері. Сондықтан екі ұғымның арасындағы байланыс предикаттық байланыс немесе предикация деп аталады. Бірақ бұл тұжырымдардан грамматикалық бастапқы және логикалық субъект, грамматикалық баяндаушы және логикалық предикат тепе-теңдік бірлігінде екендігі шықпайды. Олардың арасында көптеген айырмашылықтар бар [1, 26].

Сөйлемнің осы үш түрлі белгілері мен категориялары бір-бірімен байланысты емес, жеке заттар емес, бірлікте пайда болатын белгілер, кейде бір сөйлем ішінде қиылысады. Әр сөйлемде коммуникативті және модальды категориялар бар. Осы екі сөзсіз бірде-бір сөйлем жоқ. Предикат категориясы жоғарыда келтірілген-тайт және! Мен оны жақсы көремін! Бұл сияқты сөйлемдерде кездеспейді, яғни әр сөйлемде болуы міндетті емес.

Нәтижелер мен талқылау

Жай сөйлем-бұл бір немесе бірнеше сөздер мен сөз тіркестерінен тұратын және тек бір идеяны білдіретін сөйлем. Қарапайым сөйлемнің басты ерекшелігі-ондағы сөздер бір-бірімен семантикалық бірлікте болады, екпіннің тұтастығы, сөздердің реті сақталады. Құрылымдық жағынан қарапайым сөйлем бір сөзден де, екі немесе одан да көп сөзден

тұрады.

Енді қарапайым сөйлемнің не екендігі туралы сөйлесейік. Бұл кешенге қарама-қарсы. Бұл сонымен қатар шартты түрде алынған термин. Қарапайым сөйлем негізінде бір ғана ойды білдіретін объектілік-субъективті байланыс бар екендігі таңқаларлық емес [2,61].

Қарапайым сөйлемнің қос аяқталуы болған кезде, екі мүше де байланысты: ОҚЗУшы оқиды. Марат-студент. Қос аяқталатын қарапайым сөйлемде сөздердің саны маңызды функцияны орындамайды, ең бастысы, сөйлемнің екі тұрақты мүшесі қанша сөзден тұратынына қарамастан, бір ғана тұтас идеяны білдіреді. Бұл тек етістіктен жасалған баяндаумен аяқталмауы керек. Тақырып сонымен қатар баяндаушымен қарапайым сөйлем болады.

Қарапайым сөйлем жеке болған кезде, бұл сөйлем негізгі сөйлемнен немесе тек баяндаушыдан тұрады: Біздің ауыл. Қала көшесі. Таң жақындап келеді. Күн батады. Семантикалық жағына келетін болсақ, жай сөйлем толық мағыналы сөздерден тұруы керек және сөйлемнің мазмұнына баса назар аударуы керек. Қарапайым сөйлем бірнеше топқа бөлінеді. Олар: толық, толық емес, жалаң, жайылмалы жақтары және атаусыз.

Жай сөйлем-бұл қате мүшелерсіз тек бас әріптен және баяндауыштан тұратын сөйлем.

Жайылма сөйлем-тұрақты мүшелері де, тұрақсыздары да бар сөйлем.

Сөйлемде бастапқы әріптің болуы, болмауы бойынша ол бір жақты сөйлемге, бір компонентті сөйлемге бөлінеді.

Жіктік жалғауы жоқ сөйлем-бұл жай сөйлемнің бір түрі, онда тек баяндаушының өзі осы сөйлемнің бастамашысы болып табылады, бірақ кейде ол айтылмайды, бірақ инициалды баяндаушы таба алмайды.

Аяқталған сөйлем-бұл барлық мүшелер сөйлемдегі кез-келген ой туралы дауласатын қарапайым сөйлем түрі.

Толық емес сөйлем-айтылуы керек тұрақты немесе тұрақсыз мүшелердің бірін өткізіп жіберетін қарапайым сөйлем түрі.

Номиналды сөйлем-бұл жай сөйлемнің ерекше түрі, онда идеяны білдірмейтін, тек оған қатысты заттың, құбылыстың, уақыттың, орынның атауы көрсетіледі. Номиналды сөйлем шартты түрде сөйлем ретінде танылады, өйткені ол сингулярлы түрде қолданылады. Бірақ оның мәні тек өзінен кейін қолданылатын сөйлемдерден түсінікті. Номиналды сөйлемнің өзі сөйлем мүшелеріне бөлінбейді.

Күрделі сөйлем-синтаксистің үлкен саласы. Біздің тіліміздегі қарапайым сөйлемдер мен олардың күрделі формалары да бір предикаттық қатынас негізінде құрылғанымен, күрделі сөйлемдер кем дегенде екі предикаттық қатынас негізінде құрылады.

Кез-келген қарапайым сөйлемдер өздігінен пайда болмайды. Жеке қарапайым сөйлемдерді бір бірлікке біріктіру үшін олардың арасында тығыз семантикалық, жеке және интонациялық байланыс болуы керек. Жеке қарапайым сөйлемдегі жүйелілік (инициалға, баяндауышқа негізделген) күрделі сөйлемнен де талап етіледі. Дәл осы себепті біз соңғысы екі предикаттық қатынас негізінде қалыптасады деп айтамыз.

Сонымен, егер қарапайым сөйлемдердің құрылыс материалы жеке сөздер мен сөз тіркестері, үстеулер болса, онда күрделі сөйлемнің құрылыс материалы жеке жай сөйлемдер болып табылады.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, күрделі сөйлемнің синтаксисіне байланысты оны келесідей анықтауға болады: күрделі ойды білдіретін бет, мағына және интонация бойынша тығыз байланысты предикаттық қатынастар негізінде оларды қамтитын екі немесе одан да көп сөйлемдердің айтылуы, біз күрделі сөйлем деп атаймыз [3,35].

Мысалы, күрделі сөйлем жағдайында сөйлем екі бөлікке бөлінеді: күрделі сөйлем және күрделі сөйлем-қатысушы. Бұл жағдайда жағдайдан шығудың жолын табу керек. Байланысты күрделі сөйлемге енгізілген әрбір сөйлемнің баяндаушысы анық, ал байланысты сөйлемнің бағыныңқы сөйлемінің баяндаушысы анық емес. А аралас

бағыныңқы сөйлем кем дегенде үш сөйлемнен тұруы керек, онда туыстық күрделі сөйлемнің де, онымен байланысты күрделі сөйлемнің де қасиеттері болуы керек [4, 32].

Белгілі бір грамматикалық категориялардың өзіндік ерекшеліктері, грамматикалық көрсеткіштері бар. Күрделі сөздің өзі қарапайым сөйлемдерден дамығаннан кейін оның өзіндік ерекшеліктері, зерттеу объектілері бар.

Күрделі сөйлемнің айрықша белгісін айтқан кезде, оны жай сөйлем синтаксисінен ажыратуға болатындай болуы керек. Жалпы белгілер келесідей:

1. Егер қарапайым сөйлемнің құрылыс материалы жеке сөздер мен сөз тіркестері болса, онда күрделі сөйлемнің құрылыс материалы жеке сөйлемдер болып табылады. Бұл олардағы предикаттық қатынастардың санын анықтайды: жай сөйлем бір предикаттық қатынасқа негізделген, күрделі сөйлем кем дегенде екі предикаттық қатынасқа негізделген. Мысалы: мен кітап оқимын (жай сөйлем). Мен кітап оқимын, Омар сурет салады (күрделі сөйлем).

2. Осыған байланысты күрделі сөйлем, негізінен, күрделі ойды білдіреді. Жоғарыдағы бірінші сөйлем тек кітапты ОҚЗУ туралы қарапайым ой туралы айтады, ал екінші сөйлем ОҚЗУ кезінде де, сурет салу кезінде де белгілі бір объектілер туралы күрделі ойды ашады. Алайда, біз бұл айырмашылықты шартты түрде қарастыруымыз керек, өйткені қарапайым сөйлемнің күрделі формасында да күрделі ой болуы мүмкін.

3. Қарапайым сөйлемде жеке сөздер мен сөз тіркестері бір-бірімен тығыз байланысты, ал күрделі сөйлемде әрбір жеке жай сөйлем бір-бірімен тығыз байланысты. Сонымен қатар, оларды байланыстыратын арнайы қосылу әдістері бар: үй бұл хабарламаны тыңдап, бәрі үнсіз қалды (М.Әуезов).

4. Әрбір қарапайым сөйлемде толық интонация бар. Ал күрделі сөйлемде бұл алшақтық көрінеді. Атап айтқанда, күрделі сөйлемнің бірінші сөйлемі де байланыстырушы функцияны орындайды және интонация тұрғысынан тек нәзік, қосымша сапаны сақтайды, ал толық интонация тек соңғы сөйлемде болады.

Күрделі сөйлемнің құрамдас бөліктері де тәуелсіз айтылатын қарапайым сөйлемдерден айтарлықтай түбірлік айырмашылықтарға ие. Біріншіден, күрделі сөйлемнің компоненттері қарапайым сөйлемге тән автономияға ие емес, олар күрделі сөйлем деп аталатын біртұтас сөйлемнің жеке бөлшегі ғана. Бұл бүтіннің бөлігі болғандықтан, күрделі сөйлемнің құрамдас бөліктерінде семантикалық немесе интонациялық ұқыптылық жоқ, ал кейбіреулерінде формальдылық жоқ. Мұндай ұқыптылық композицияның барлық компоненттері біріктірілген жағдайда ғана маңызды болады. Өйткені күрделі сөйлем кездейсоқ комбинацияда құрастырылған кез келген қарапайым сөйлемдер тобы емес, оның құрамдас бөліктері бір-бірімен берік бірлікте органикалық түрде байланысқан. Егер компоненттердің бірлігі бұзылса, олар бірлікте болғандықтан өз құндылықтарын бұзады. Егер екі компоненттің бірлігі бұзылса, онда негізгі мағына жойылады. Сонымен қатар, әр компоненттің формасы мен интонациялық ерекшеліктері де өзгереді.

Күрделі сөйлемнің табиғатына байланысты айтылатын тағы бір мәселе-күрделі сөйлемнің біртұтас болуы: екеуі де идеяның көрінісі, оны басқаларға білдіру және осылайша қоғам мүшелерінің өзара түсіністігі ретінде қызмет етеді. Сөйлемдердің осы екі түрінің айырмашылығы олардың сыртқы құрылымдары мен ішкі мазмұнында.

Композиция тұрғысынан жай сөйлем жеке мүшелерден (сөздерден) тұрады және күрделі сөйлемдерден тұрады, басқаша айтқанда, егер жай сөйлемді тек жеке сөздерге (мүшелерге) жіктеуге болатын болса, күрделі сөйлем жеке сөздерді (мүшелерді) қамтитын сөйлемдерге жіктеледі. Осылайша, біреуінің мүшесі-сөз, ал екіншісінің мүшесі-сөйлем. Егер қарапайым сөйлемде предикаттың бір ғана орталығы болса, онда күрделі сөйлемде олардың кем дегенде екеуі болады. Бұл жай сөйлем мен күрделі сөйлем арасындағы семантикалық айырмашылық - олардың біреуі (жай сөйлем) тек бір бөлек ойды, ал екіншісі (құрама) күрделі ойды білдіреді.

Осы айқын құрылымдық-семантикалық сипаттамалар тұрғысынан күрделі сөйлемге

тек бір күрделі ойды білдіретін, интонациялық түрде біртұтас тұтастықты білдіретін екі немесе одан да көп қарапайым сөйлемдерден тұратын сөйлемдер жатады.

Күрделі сөйлем Мен жай сөйлемнің жоғарыда келтірілген ерекшеліктеріне сүйене отырып, күрделі сөйлем әрқашан көлемді, ал қарапайым сөйлем өзінен гөрі көлемді емес деген қорытынды жасауға болмайды. Сөйлемнің құрама екендігі оның мөлшеріне емес, айтылатын ойдың ерекшелігіне байланысты. Шарт мынада: сөйлем құрмалас болу үшін сөйлемнің бөлшектеріне өз ішінен бөлінеді [5, 23-24].

Күрделі бағыныңқы сөйлемді құру сипаты жеке жай сөйлемдердің өзара бірігу заңдарына негізделген. Яғни, жай сөйлемдер күрделі сөйлемнің құрамына енгенде, олар бір-бірімен белгілі бір байланысқа түседі. Бұл жай сөйлем мен күрделі сөйлем арасындағы сабақтастықты көрсетуі мүмкін. Өйткені күрделі сөйлемнің негізі жеке жай сөйлемдер болып табылады.

Қорытынды

Демек, біздің әдеби тілімізде жеке қарапайым сөйлемдерді қолдану әрқашан жеке тәуелсіз бола бермейді, бірақ олар сонымен бірге күрделі сөйлем құра отырып, мағыналық және жеке байланыста болады. Күрделі сөйлем әдетте баяндаушының немесе жазушының күрделі ойларын білдіреді. Күрделі ойлаудың өзі әртүрлі семантикалық тәсілдердегі белгілі бір оқиғалар тізбегін сипаттау идеясына негізделген. Біздің тілімізде күрделі сөйлемді қолдану процесі осындай ойларды білдіру қажеттілігінен туындайды.

Егер жеке қарапайым сөйлемдердің семантикалық және жеке бірлігі күрделі сөйлемді тудырса, онда оған тән заңдылықтардың аумағы да кеңейеді.

Күрделі басқарылатын әрбір қарапайым сөйлем бір-бірімен белгілі бір әдістермен байланысты. Байланыстырушы операция ретінде бірінші сөйлемнің баяндаушысы ерекше функцияны орындайды. Жеке қарапайым сөйлемдер арасындағы бөліну осы баяндауыш сөздерінің байланысы арқылы жүзеге асырылады.

Сонымен қатар, бұл жаттығудағы баяндаушының сөздері олардың шығу тегімен қиылысу, ұқыптылық күйін сақтау немесе кем дегенде мұқият болу және егер олар өз мақсаттарын қорғаса, бұдан былай сөйлеу үшін қолданылады. Сонымен қатар, әр түрлі жалғаулар мен қиылыстар арқылы жеке қарапайым сөйлемдер арасында байланыс бар. Жеке қарапайым сөйлемдерді байланыстырудың осындай тәсілдеріне сүйене отырып, күрделі өзі бірнеше түрге бөлінеді [6,18-21].

Күрделі сөйлем жеке жай сөйлемдерді біріктіретіндіктен, оның өзі синтаксистің үлкен саласы болып саналады, яғни ол өздігінен жеке синтаксистік категория болып табылады. Тіпті солай болғандықтан да, оның өзіндік зерттеу нысандары болады.

Біз оны жоғары ОҚЗУ орындарында оқытылатын пәндерде – когнитивті лингвистика, практикалық қазақ тіліне кіріспе және түрлі арнайы семинарлар мен курстар өткізуде қолдануға болады деп санаймыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. А.Мырзахмет. Қазақ тіліндегі жай және құрмалас сөйлемдердің предикаттық сипаты. Дисс. зерттеу жұмысы. М.Әуезов атындағы ОҚМУ. Шымкент, 2013. - 98 б.
- 2.С. Аманжолов. Қазақ әдеби тілі синтаксисінің қысқаша курсы. Алматы: Санат, 1994. 320 б.
- 3.Қ. Есенов. Құрмалас сөйлем синтаксисі. Монография. Алматы: Білім, 1995. 136 б.
- 4.М. Балақаев, Т. Сайрамбаев. Қазіргі қазақ тілі. Алматы: Санат, 2003. 240 б.
- 5.Т.А. Казакова. Практикум по художественному языку. Санкт-Петербург, 2003.222 б.
6. Т.А. Казакова. Практические основы перевода. Санкт-Петербург, 2002. 176 б.

Referens list:

1. A.Mirzakhmet. Kazakh tilindegi zhay zhane kurmalas soylemderdin predikattik sipati. Diss. zertteuzhumisi. M.Auezov atindagiOKMU. Shimkent, 2013. 98 b.

2. S. Amanzholov. Kazakhdebitilisintaksisininkishakursi.-Almati: Sanat, 1994. 320 b.
3. K. Esenov. Kurmalassoylemsintaksisi.Monographia Almati: Bilim, 1995. 136 b.
4. M. Balakaev, T. Sayrambaev. Kazirgi kazakh tili. Almati: Sanat, 2003. 240 b.
5. T.A. Kazakova. Praktikum po khudozhestvennomu yaziku. Sankt-Peterburg, 2003. 222 b.
6. T.A. Kazakova. Prakticheskiye osnovy perevoda.Sankt-Peterburg, 200.176 b.

жауапты автор туралы мәлімет (толық аты жөні, жұмыс орны, телефон, электрондық поштасы) **Абитова Гаухар Уразовна** – «Орыс тілі мен әдебиеті» кафедрасының аға оқытушысы, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ. Шымкент, Қазақстан. +7 (701) 744-1061, Gaukhar.Abitova@auezov.edu.kz